

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Kuulmajärve looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse maastikukaitsealast looduskaitseala ning muudetakse kaitstava ala piire, tsoneeringut, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Põlva maakonnas Põlva vallas Tromsi külas ning Räpina vallas Viira, Timo ja Koolmajärve külas.

Kuulmajärve maastikukaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) moodustati Vabariigi Valitsuse 13. juuli 2005. a määrusega nr 173 „Kuulmajärve maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale uus kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasolev maastikukaitseala looduskaitsealaks, samuti muudetakse kaitse-eesmärke, piire, tsoneeringut ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpide kaitse, Eestis ohustatud metsatüüpide kaitse ning I, II ja III kaitsekategooria liikide kaitse. Muudatav kaitseala hõlmab täielikult Natura 2000 võrgustikku kuuluva Kuulmajärve loodusala. Pärast kaitse-eeskirja kehtestamist viiakse Natura võrgustikku kuuluva Kuulmajärve loodusala piirid kaitsealaga ühtivaks.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Kadri Kasuk (tel 5664 4509, e-post kadri.kasuk@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 680 7424, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta kaitsealale iseloomulikke looduslikke kooslusi, elustiku mitmekesisust, kaitsealuseid ja ohustatud liike ning nende elupaiku. Samuti on eesmärk kaitsta loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe huumustoitelisi järvi ja järvikuid (3160)³, siirde- ja õõtsiksoid (7140), vanu loodusmetsi (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsi (9080) ning siirdesoo- ja rabametsi (91D0*). Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid. Liikidest on eesmärk kaitsta loodusdirektiivi II lisas nimetatud väike-konnakotkast (*Clanga pomarina*), kanakulli (*Accipiter gentilis*), laanerähni (*Picoides tridactylus*), hiireviud (*Buteo buteo*), väike-kärbsenäppi (*Ficedula parva*), laanepüüd (*Tetrastes bonasia*), musträhni (*Dryocopus martius L.*) ja lamedalehist jõgitakjast (*Sparganium angustifolium*).

Vastavalt looduskaitseeaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Kuulmajärve looduskaitseala kaitse alla võtmise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus ning loodusdirektiivi rakendamine.

Haruldased ja ohustatud looduslikud järve-, metsa- ja sookooslused. Kuulmajärve looduskaitsealal asuvad looduslikud järve-, metsa- ja sookooslused – elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), siirde- ja õõtsiksoid (7140), vanad loodusmetsad (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) – on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Turba ja humiinhapete tõttu **pruuniveelised huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on tüüpilised rabaaladele ning rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest. Huumustoitelisi järvi ja järvikuid leidub Eestis suurematel märgaladel ning neid ohustab eelkõige kuivendamine. Kaitsealal paikneb kolm huumustoitelist järve Kuulma järv, Saarjärv (Partsi Saarjärv) ja Mustjärv (Timo Mustjärv). Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsiksoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste kildudena, mis asuvad tavaliselt madalsoode ja rabaalade vahel. Siirdesoo ongi vaheaste madaloo arengus kõrgsooks ehk rabaks. Ka neid kooslusi ohustab eelkõige veerežiimi muutmine. Siirde- ja õõtsiksoid on kaitsealal levinud vaid järvede ümbruses ja sõlvides ning on tekkinud aeglasel veekogude kinnikasvamisel. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on inimõjuta või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ning **siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine, samas on need elupaigatüübid Eestis tüüpilised niisketal aladel või rabade ümbruses levinud kooslused. Need metsaelupaigad asuvad suuremate ja väiksemate laikudena üle terve kaitseala. Kõige enam leidub vanu loodusmetsi, seejärel siirdesoo- ja rabametsi ning kolme väikese lahustükina soostuvaid ja soo-lehtmetsi.

Väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*) on stabiilse arvukusega lind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka. Keskmiseks väikekonnakotka asustustiheduseks hinnati 2011. aastal kolm pesitsusterritooriumi 100 km²

kohta. Eestis pesitseb 600–700 paari väike-konnakotkaid (Väike-konnakotka kaitse tegevuskava, 2018). Kaitsemeetmete rakendamine on hoidnud arvukuse stabiilsena.

Kanakulli arvukus on Eestis püsinud ligi tuhande pesitsevat paari juures aastatel 1970–1990. Seejärel vähenes arvukus kümne aasta jooksul järsult ligi 50%. Seetõttu kanti kanakull 2004. aastal II kaitsekategooriasse. Arvukuse vähenemise põhjusteks peetakse metsade intensiivsemat majandamist, sest kanakullile meeldib elada eelkõige suuremates ja vanemates segametsades. Kanakulli ohustavad peamiselt pesapaikade hävinemine, toitumisalade kvaliteedi halvenemine ja pesitsusaegne häirimine.

Laanerähn (*Picoides tridactylus*) on väikesearvuline haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning arvatud looduskaitsealuse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Laanerähn elab suuremates loodusmaastikulaamades ja eelistab vanemaid puistuid, milles on rohkelt kuivanud puid, soovitatavalt kuuski. Liik on levinud üle terve Eesti. Igal talvel rändab põhja poolt Eestisse laanerähni liigikaaslasi, kes suurendavad liigi kohapealset arvukust kaks kuni kolm korda. Laanerähni ohustab metsade majandamine, mille tõttu väheneb metsade vanus ja rähnile sobivate elupaikade pindala (Liigi tegevuskava eelnõu 2012, T. Evestus ja A. Nurmla).

Hiireviu (*Buteobuteo*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja arvatud looduskaitsealuse alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Arvukus varieerub Eestis erinevatel andmetel 5000 kuni 6000 paari vahel. Kuigi hiireviu on Eestis rändlind, siis jäävad sobivate elupaikade ja heade toitumisvõimaluste korral mõned isendid ka Eestisse talvituma. Elupaigana eelistab hiireviu okas- ja segametsi (Eesti punane raamat).

Väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja arvatud looduskaitsealuse alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Eelistab pesitseda looduslikes poolavatud õõnsustes, asustades tihedamaid metsi, nagu kuusikud ja kuusesegametsad. Eestis arvatakse pesitsevat vaid 40 000 – 60 000 paari väike-kärbsenäppe (J. Elts *et al.* 2013).

Laanepüü (*Bonasia bonasia*) on Eesti mandriosas üldlevinud, kuid saartel puuduv harilik haudelind. Ta on III kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Laanepüü on arvatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT 2010, L 20, lk 7; edaspidi *linnudirektiiv*) I lisse. Eestis aasta läbi elav laanepüü on avamaastikke vältiv metsalind, kes elutseb väikeste salkadena vähemalt 10 ha suurustes keskealistes või vanemates kuusikutes ja puht-lehtmetsades. Ta eelistab elupaigana eelkõige okaspuu- (kuuse-)enamusega ja tiheda alusmetsaga segametsi, kus on head varjetingimused kiskjate eest. Laanepüü populatsiooni arvukus on viimasel aastakümnel olnud stabiilne, Eestis elab hinnanguliselt 30 000 – 60 000 paari (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013). Kuna laanepüü liikumiskaugus jääb 1–3 km vahemikku, on peamine ohutegur metsade fragmenteeritus, mis takistab elupaikade vahel liikumist. Metsade killustatus suurendab rebase ja metsnugise röövkiisklust. Lisaks ohustab laanepüüd elupaikade hävimine metsamajandamise tulemusena ja linnujaht.

Musträhn (*Dryocopus martius*) on stabiilse arvukusega lind, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitsealuse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Elupaigana eelistab musträhn suuri okasmetsi, männi-segametsi, kõrgetüvelisi hõredaid männikuid, raiesmikke ja põlendikke. Musträhni ohustab

sobilike elupaikade pindala vähenemine. Musträhn rajab igal aastal uue pesaõõnsuse ja valmistab nii palju pesakoopaid teistele metsaasukatele. Musträhni arvukus on stabiilne, Eestis pesitseb hinnanguliselt 6000–9000 paari ja talvitab 15 000 – 25 000 lindu (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Lamedalehine jõgitakjas (*Sparganium angustifolium*) kuulub Eesti punase nimestiku järgi ohustatud liikide hulka ja on arvatud II kaitsekategooria liikide hulka. Taim kasvab peamiselt oligotroofsetes ja semidüstroofsetes järvedes, aga ka väiksemates vooluveekogudes, sügavuspiiriks on 0,5–2 m. Lamedalehist jõgitakjat leidis 1980-ndatel umbes 30 kasvukohas, neist pooled asurkonnad on praeguseks hävinenud. Kaitsealal on lamedalehise jõgitakja elupaigaks Kuulma järv. Liigi kaitse on ühtlasi elupaigatüübi kaitse, kuna neid taimi ohustab kasvukohaks olevate veekogude eutrofeerumine, veetaseme muutumine, puhkajate tegevus, erosioon ja turbamuda ladestumine.

Tüüpiline ning ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus – maastik

Maastik on inimese poolt tajutav, looduslike ja/või inimtekkeliste tegurite toimel ning vastasmõjul kujunenud iseloomulik ala. See definitsioon peegeldab mõtet, et maastik areneb aja jooksul vastavalt looduses ja inimühiskonnas toimuvatele protsessidele. Maastik on tervik, mille looduslikke ja kultuurilisi osi tuleb vaadelda koos. Kuulmajärve kaitseala paikneb kahe maastikurajooni, Ugandi lavamaa (Kagu-Eesti lavamaa) ja Palumaa üleminekulal, kus lavamaa suhteliselt tasast pinnamoodi liigestab Mõujärve mõhnastik ja vana mattunud orund koos selle kohale kujunenud järvede ja soodega. Kaitsealal on arheoloogiamälestistena arvel 17 kääbast, tegemist on muistse matusepaigaga I aastatuhande II poolest. Kääbaskalmistu paikneb Koolma järve liivasel kirdekaldal palumännikus. Kõige suurema puhkeväärtusega on Kuulma- ja Saarjärv. Kogu kaitseala on populaarne marjuliste ja seeneliste hulgas.

Loodusdirektiivi rakendamine

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Kuulmajärve looduskaitseala jääb täies ulatuses Kuulmajärve loodusala. Kuulmajärve loodusala eesmärgiks seatud elupaigatüüpide huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160), siirde- ja õõtsiksoode (7140), vanade loodusmetsade (9010*), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) kaitse on ühtlasi Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Kuulmajärve looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ning nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, ja ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende

puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse (LKS § 14 lõige 2) teostamisel lähtutakse sellisel juhul LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuetest. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Lisaks kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele on loodusvaatluste andmebaasis registreeritud looduskaitsealal järgmiste kaitsealuste III kaitsekategooria liikide leiukohad: roomav öövilge (*Goodyera repens*), kahelehine käoheel (*Platanthera bifolia*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), karukold (*Lycopodium clavatum*) ja sulgjas õhik (*Neckera pennata*).

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kuulmajärve looduskaitseala territoorium on olnud looduskaitse all 2005. aastast kompaktselt metsaalana (96% metsad ja sood), mis asub keset intensiivselt majandatud põlde ja metsi ning millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline eeskätt loodusdirektiivi metsa-, soo- ja järve elupaigatüüpide kaitse-eesmärgil.

Lisaks on looduskaitseala moodustamine vajalik metsavajakute kaitseks. Metsavajakute eesmärk on see, et metsade range kaitse tagaks Eestis vanadele (st vähemalt saja-aastastele) metsadele iseloomuliku elustiku säilimise. See kontseptsioon põhineb Asko Lõhmuse 2016. aasta Eesti rangelt kaitstavate metsade tüpoloogilise analüüsi järgi lühidalt kolmel järgmisel alusvõitel.

1. Liikide looduslike asurkondade elujõulisus oleneb nende elupaiga pindalast ning üldjuhul on olemas elupaiga hävimise kriitiline määr, mille ületamisel sureb asurkond välja. Empiiriliste uuringute põhjal on selleks määraks 70–80% algse elupaiga kadu.
2. Vanametsa looduslikku osakaalu saab arvutada looduslike puistuvahetushäiringute sageduse põhjal, mis erineb metsatüübiti. Sagedaste häiringutega metsas (nt põlengudünaamikaga nõmmemets) on vana metsa looduslikult vähem kui harvade häiringutega metsas (nt häiludünaamikaga lodu- ja salumets) ning vastavalt on ka elustiku jaoks viimaseid vaja suhteliselt rohkem.
3. Range kaitse miinimumeesmärk on 20% iga kasvukohatüübi looduslikust vanametsa pindalast. Selle prognoosimisel on praktiline lähtuda praegusest metsapindalast, mis on olnud ilmselt kõige pikaajalisem inimõjuline seisund (sh enne järsku metsasuse vähenemist 18. sajandil) (Lõhmus *et al.* Loss of old-growth, and the minimum need for strictly protected forests in Estonia. 2004).

Kuulmajärve looduskaitsealal on metsavajakute katmiseks laanemetsad tsoonitud varasemast piiranguvööndist Kuulmajärve sihtkaitsevööndisse. Seda tehakse, et täita nii looduskaitse kui ka metsanduse arengukava aastani 2020 seatud eesmärgid: parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust. Eesti metsade tüpoloogilist esindatust ja vajakuid analüüsis A. Lõhmus 2016. aastal („Eesti rangelt kaitstavate metsade tüpoloogiline analüüs”). Vajakud olid peamiselt laane-, salu- ja soovikumetsade puhul. Teemaga tegeles edasi range kaitse tööühm, analüüsile järgnes vajakute täpsustamine ja nende katmiseks vajalike alade kaardistamine. Kaitseala annab panuse intensiivse metsamajandamise tagajärjel maastikust peaaegu kadunud laanemetsade ehk

metsavajakute taastumisele. Metsavajakute kaitseks määratakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt piiranguvööndi arvelt 98,5 ha.

Eeldatavalt suureneb seniste piiranguvööndi metsade ja madalama väärtusega või esinduslikkusega Natura metsaelupaikade looduslikkus.

Keskkonnaregistri andmete kohaselt on kaitsealal I kategooria liigi väike-konnakotka, II kategooria liikide kanakulli ja laanerähni ning III kategooria liigi hiireviu elupaik. Kuulmajärve looduskaitseala looduslik metsamaastik ja seal kasvavad peamiselt palu- ja laanemetsad on soodsaks elupaigaks kanakullile, laanerähnile, värbkakule, händkakule, väike-kärbsenäpile, laanepüüle ja musträhnile. Kaitsealal on registreeritud väike-konnakotka pesapuu, kuid viimastel aastatel pole liiki ennast kohatud. Teine oluline kaitstav liik kaitsealal on kanakull. Kanakulli pesitsusterritooriumi suurus on kuni 30 km² ja seetõttu on kaitseala pesitsusalaks vaid ühele paarile. Kanakulli teadaolev pesapaik asub Kuulmajärve külas 2 km väljaspool kaitseala. Riikliku keskkonnaseire käigus on selgunud, et teadaolev pesapaik on viimased kolm aastat olnud asustamata ja kanakullipaari on seiratud kaitseala lõunapiiriäärsetes metsades. Sealsed metsad on sobivaks elupaigaks kanakullile. Laanepüü, laanerähni ja musträhni arvukus on hinnanguliselt 2–4 paari ning väike-kärbsenäpil 10, mis on kaitseala väikest pindala arvestades suur asustustihedus. Teiste metsaliikide arvukus ei ületa ühte paari. Kaitse-eeskirjaga toetatakse elurikkuse säilitamist liikide tasemel sõltumata liigi kaitsekategooriast. Seega tagatakse kaitse ka kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, ja ka neile liikidele, kelle elupaigaelistused sarnanevad eesmärgina loetletud liikide omadega.

Kaitseala laiendatakse kagus Kogrõjärve soo liitmisega kaitseala koosseisu, sellega suureneb kaitseala pindala 8,6 ha võrra ning suureneb siirde- ja õõtsiksoode elupaiga kaitstus 2,5 ha võrra. Sellega täidetakse Natura standardandmebaasikohane eesmärk kaitsta seda elupaika 6 ha suurusel pinnal.

Lisaks eespool kirjas olevale on Kuulmajärve looduskaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et kaitseala asub valdavalt (v.a laiendus kagus) Kuulmajärve looduslal, mille puhul on tegemist Natura 2000 võrgustikku kuuluva alaga.

2.3. Linnu- ja loodusdirektiivi eesmärkide saavutamine

Kuulmajärve looduskaitseala on osa Kuulmajärve loodusalast (keskkonnaregistrilood RAH0000236). Loodusdirektiivi artikkel 6 lõige 2 kohustab liikmesriike rakendama meetmeid, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks on alad määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada direktiivi eesmärkide (elupaikade ja liikide soodne seisund) täitmist. Linnudirektiivi artikli 4 lõige 4 nõuab linnuliikide elupaikade seisundi halvenemise üldist vältimist. Rakendatavad meetmed peavad vastama kaitsealadel asuvate loodusdirektiivi I lisa looduslike elupaikade ja II lisa liikide ökoloogilistele vajadustele.

Elupaiga halvendamiseks loetakse igasugust elupaika mõjutavat degradeerumist, arvestades mõju ruumile, veele, õhule ja pinnasele. Liikide häirimiseks loetakse liikide ebasoodsat mõjutamist müra, valguse, vibratsiooni, isoleerimise vms mõju kaudu, ennekõike viib see populatsiooni pikaajalisele vähenemisele, liigi leviala vähenemisele, liigi elupaiga vähenemisele või suureneb nende aset leidmise tõenäosus. Kaitsealal asuva elupaiga halvenemisel on niisiis tegemist olukorraga, kui väheneb elupaigatüübi või liigi elupaiga pindala või kui halvenevad elupaiga või sellega seotud liigi kaitsestaatuse pikaajaliseks

säilimiseks vajalikud funktsioonid ja struktuur võrreldes nende esialgse (Natura ala moodustamise hetke) või taastatud seisundiga (Euroopa Komisjoni teatise 2019/C 33/01 „Natura 2000 alade kaitsekorraldus: loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätted” ptk 3.5).

Kuulmajärve looduskaitseala kaitsekorra muutmise ajendiks on väärtuslike metsaelupaikade paiknemine piiranguvööndis, kus neid ohustavad metsaraied. Looduskaitse arengukava kohaselt tagatakse looduslike koosluste kaitse nende puutumatusena. Seepärast on kaitsekorra kavandamisel arvestatud, et ala eesmärgiks olevad metsaelupaigatüübid on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse vähemalt mahus, mis vastab Kuulmajärve loodusala moodustamise hetkele või hiljem inventuuride käigus täpsustunud andmetele.

Kuulmajärve looduskaitseala potentsiaalsete metsaelupaikade esmane kaardistamine toimus 2002. aastal, hiljem on vastavalt alusmaterjalide kättesaadavuse paranemisele algseid polügoone täpsustatud metsakorraldusandmete ja välitööde põhjal. 2010. aasta sügisel tehti metsakorraldusandmete eralduste piiridel uuel meetodilisel juhendil põhinev kordusinventuur (Kuulmajärve maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2012–2021). Kõige värskemad andmed tulenevad 2020. aasta oktoobris Metsaruum OÜ tehtud metsaelupaikade inventuurist (edaspidi 2020. aasta inventuur). Võttes arvesse kaitsekorralduskavaga seatud eesmärgi ja kõige viimase inventuuri andmeid on muudetud kaitseala tsoneeringut, et tagada elupaikade kaitstus ja puutumatus. Teised elupaigad (vee- ja sooelupaigad) olid juba varem tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Alljärgnevalt on elupaigatüüpide kaupa selgitatud, kuidas tagatakse Natura eesmärkide täitmine.

Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)

Siia elupaiga tüübirühma kuuluvad kolm huumustoitelist järve: Kuulma järv (6,4 ha), Saarjärv (11,9 ha) ja Mustjärv (2,4 ha). EELIS-e (Eesti Looduse Infosüsteem) väljavõtte (märts 2021) järgi on kõigi järvede esinduslikkuseks hinnatud A. Kaitsekorralduskava järgi on lühemaajaline eesmärk säilitada nende järvede soodne ökoloogiline seisund ja vältida eutrofeerumist. Kaugem eesmärk on tagada järvede lähivalgala seisundi ja järvedega tihedalt seotud märgalade kompleksi (eeskätt Suursuu tervikuna ja Kogrõjärve suu) veerežiimi säilimine.

Loodusdirektiivi aruandluse järgi ohustab seda elupaika üle-eestilises vaates asulate reostus, põllumajandusreostus, hüdroenergia, liigilise koosseisu muutumine loodusliku suksessiooni käigus, rekreatsioon ja turism. Arvestades järvede asukohta on kõige tõenäolisem ohutegur põllumajandusreostus, mis võib jõuda neisse maaparanduskraavide kaudu väljastpoolt kaitseala ja metsakuivendus, mille tõttu võib järvedesse jõuda toitained. Järved paiknevad suurtest asulatest eemal, samuti ei külgne järved intensiivselt majandatavate põldudega. Lähim põld asub väljaspool kaitseala, Saarjärvest ligikaudu 45 m kaugusel, kuid kuna järve suubub üks peakraav, siis selle kaudu võib jõuda järvedesse reostus ka väljastpoolt kaitseala. Saarjärve kahel kaldal asuvad puhkekompleksid ujumiskohtade ja saunadega, Kuulma järve loodekaldal asub Riigimetsa Majandamise Keskuse (edaspidi *RMK*) lõkkekoht. Kuna kaitseala külastavad peamiselt kohalikud ja juhukülastajad ning külastatavus on väike, siis on rekreatsiooniga seonduv reostus tagasihoidlik ega muuda järvede ökoloogilist seisundit.

Kuna kaitseala järved on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse (olid seda ka varem), kus majandustegevus on keelatud, siis kõige otsesemad ohutegurid on sellega maandatud. Lisaks reguleeritakse eeskirjaga sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid, mis on lubatud vaid kaitseala valitseja kaalutusotsusel, et välistada ebasoodsat mõju kaitseala veekogudele. Väljastpoolt kaitseala lähtuvate tegevuste puhul on kohustus hinnata mõju Natura

väärtustele. Veeseadus ja selle alamaktid reguleerivad väetise ja taimekaitsevahendi kasutamist veekogude lähedal.

Siirde- ja õõtsiksood (7140)

Kaitsealal leidub siirde- ja õõtsiksoode elupaika seitsme väikese lahustükina. Esinduslikkusega A on elupaika 2,4 ha, esinduslikkusega B 2 ha ja esinduslikkusega C 1,2 ha. Inventeerimise andmed pärinevad 2009. aasta ja 2012. aasta ELF-i märgalade uuringust ja 2020. aasta Metsaruum OÜ metsaelupaikade inventuurist. Kaitsekorralduskava järgi on lühem eesmärk kaitsta seda elupaika 3 ha, esinduslikkusega A ja pikem eesmärk on kaitsta seda elupaika 5,5 ha, esinduslikkusega A. Pikema eesmärgi saavutamiseks laiendatakse kaitseala kagu poole ja võetakse tervikuna kaitse alla Kogrõjärve soo. Sellega suureneb kaitstud elupaik 2,5 ha võrra.

Loodusdirektiivi aruandluse järgi ohustab seda elupaika üle-eestilises vaates kaevandamine, metsakuivendus, põllumajanduslik kuivendus ja liigilise koosseisu muutumine loodusliku suktsessiooni käigus. Kaitsealal on kõige realsemaks ohuks metsakuivendus. Kõik elupaiga killud tzoneeritakse sihtkaitsevööndisse, kus majandustegevus on keelatud, ning puutumatus tagamisega välistatakse ebasoodne mõju elupaigale ja aja jooksul saab paraneda nende esinduslikkus. Eeskirjaga reguleeritakse olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutõid, mis on lubatud vaid kaitseala valitseja kaalutusotsusel, et vältida ebasoodsat mõju kaitseala veerežiimile.

Vanad loodusmetsad (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)

Kuna metsaelupaikade ohutegurid on samad, siis käsitletakse neid ühes peatükis. Nagu ülal kirjeldatud, võrreldakse Natura eesmärkide täitmist 2010. ja 2020. aasta inventuuride andmeid kõrvutades. Vanade loodusmetsade elupaiga andmed on näha tabelis 1. Kaitsekorralduskava eesmärk on, et kaitsealal vastaks 99 ha vanu metsi esinduslikkusele B. Nagu tabelist nähtub, on praegu A- ja B-esinduslikkusega metsi kokku 76,2 ha.

Tabel 1. Vanade loodusmetsade kaitstud Kuulmajärve looduslal

Elupaiga esinduslikkus	9110*	2010. aasta inventuur (ha)	2020. aasta inventuur (ha)	Kavandatavas sihtkaitsevööndis (ha)
A		21	27,6	27,3
B		70	48,6	44,2
C		12	59,3	54,1
Kokku		103	135,5	125,6
potentsiaalseid		113	60,7	59,7

Kuulmajärve looduskaitsealal kasvab palju palumännikuid, mida on aja jooksul puhkefunktsiooni parandamiseks harvendus- ja sanitaarraietega majandatud. Lisaks on looduslikud pohlamännikud kõrges vanuses üsna surnud- ja lamapuiduvaesed. Seetõttu on elupaiga esinduslikkus pigem madalapoolne. Eesmärgi täitmise nimel tzoneeritakse elupaiksid sihtkaitsevööndisse juurde ja puutumatus tagamisega saab elupaikade esinduslikkus aja jooksul paraneda. Arvestades sihtkaitsevööndi osakaalu suurenemist kaitsealal on sobilike kasvukohatüüpide järgi sihtkaitsevööndis potentsiaali vanade loodusmetsade kujunemiseks ~ 387 ha metsamaal. Seega võib öelda, et sihtkaitsevööndi suurenemisega on loodud eeldused Natura eesmärkide täitmiseks. Kaitseala panus vanade loodusmetsade kaitsele on tulevikus suurem, kui on algselt sellelt kaitsealalt oodatud.

2010. aastal ei leitud elupaikade inventuuri käigus alalt soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaika, kuigi see oli varem kaitsealal elupaigana registreeritud. 2020. aasta inventuuri järgi leidub seda elupaika kahe lahustükina kokku 1,6 ha ja esinduslikkusega C. Selleks et elupaik säiliks, tsoneeritakse mõlemad elupaigapolügoonid sihtkaitsevööndisse ja sellega tagatakse elupaiga areng vastavalt looduslikele protsessidele. Ajapikku suureneb ka elupaiga esinduslikkus, kui puistu vanus kasvab, ja sellega seoses tekib juurde vanametsale omaseid tunnuseid.

Siirdesoo- ja rabametsade elupaiga andmed on näha tabelis 2. Kaitsekorralduskava kohaselt on eesmärk, et kaitsealal vastaks 45 ha metsi esinduslikkusele A, 99 ha metsi esinduslikkusele B ning 23 ha esinduslikkusele C. Tabelist nähtub, et A-esindusklassi ükski puistu ei klassifitseeru, B-esinduslikkusega metsi on 139,5 ha ja 82,4 ha vastab esinduslikkusele C. Väiksem esinduslikkus tuleneb sellest, et tegu on liiga noorte ja struktuurielementidevaeste puistutega. Mõnes soomännikus on ka kuivenduse mõju.

Tabel 2. Siirdesoo- ja rabametsade kaitstus Kuulmajärve looduslal

Elupaiga 91D0* esinduslikkus	2010. aasta inventuur (ha)	2020. aasta inventuur (ha)	Kavandatavas sihtkaitsevööndis (ha)
A	45	0	0
B	89	139,5	137,7
C	10	82,4	82,3
Kokku	144	221,9	220
potentsiaalseid	13	13	11,9

Teadaolevad siirdesoo- ja rabametsade elupaigad ning potentsiaalsed elupaigad tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse, kokku 231,9 ha. Piiranguvööndisse jääb vaid 1 ha suurune potentsiaalne elupaik, mis on 65-aastane siirdesoomännik, mis kujuneb väheesinduslikuks elupaigaks, kuna veerežiim pole elupaigale iseloomulik (ei ole soostuv). Seega võetakse eesmärgiks kaitsta Kuulmajärve looduskaitsealal siirdesoo- ja rabametsade elupaika esmalt 220 ha ja anda potentsiaalsetele elupaikadele võimalus kujuneda looduslikeks elupaikadeks. Aja jooksul saab tänu sihtkaitsevööndi režiimile paraneda ka elupaikade esinduslikkus. Rohkemaks sellel kaitsealal potentsiaali ei ole, kuna elupaik on seotud märjemate kasvukohatüüpidega, mida alal juurde ei teki. Väiksemate siirdesoolaikude puhul on võimalik, et praegused 91D0* alad kujunevad tulevikus elupaigatüübiks 9010*.

Loodusdirektiivi aruandluse järgi ohustab seda elupaika üle-eestilises vaates vanade metsade vähenemine metsamajanduse tõttu, lageraie, puurinde hõrendamine, surnud ja surevate puude eemaldamine ja metsakuivendus. Kõik need ohutegurid on kaitsealal olemas. Selleks et neid vältida, suurendatakse kaitsealal sihtkaitsevööndi osakaalu, sihtkaitsevööndi pindala suureneb 557,2 ha võrra. Eeskirjaga reguleeritakse olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutõid sihtkaitsevööndis ja uute maaparandussüsteemide rajamine piiranguvööndis keelatakse – need meetmed aitavad vältida kaitseala veerežiimi muutusi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna peamisteks kaitse-eesmärkideks on loodusdirektiivi elupaikade ja liikide kaitse ning maastiku kaitse on pigem teisejärguline, siis muudetakse kaitseala tüüp maastikukaitsealast looduskaitsealaks. Hoiuala kaitsekord ei taga vajalike piirangute rakendamist (nt raiete

reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.5. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud loodusväärtuste paiknemisest ja ala terviklikkusest ning sellest, et ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, teed, veekogu kaldad, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kaitseala pindala on 1016,2 ha. Kaitseala pindala suureneb riigimaa arvelt 8,6 ha võrra. Ülejäänud kaardimaterjali korrigeerimine on peamiselt kosmeetiline (sh eramaade osas) ja selle eesmärk on kaardimaterjali korrastamine lähtudes uuenenud andmetest. Suurem muudatus on RMK Ilumetsa metskonna 87901:001:0833 kinnistul, kus on kasutatud kõlviku piiri, et vältida elektriliini ja selle aluse maa osalist võtmist kaitse alla. Kaitseala kavandatav pindala on 1022,3 ha. Praegu on piiranguvööndi maad umbes 672 ha ja sihtkaitsevööndi maad 339 ha, pärast eeskirja muutmist on piiranguvööndis 126,6 ha ja sihtkaitsevööndis 895,7 ha. Tsoneeringumuudatused puudutavad ainult riigimaid. Kaitseala pindalast 98% kuulub riigile ja 2% on eramaid. Teed ja sihid, mis ühtivad kaitseala välispiiriga, jäävad kaitsealalt välja, kuna nende hõlmamine kaitseala koosseisu ei anna looduskaitsele midagi juurde.

Kaitseala suureneb 8,6 ha võrra kagus, kuna Kogrõjärve soo arvatakse koos ümbritsevate metsadega kaitseala koosseisu. Selle tulemusel paraneb Natura standardandmebaasi kohaste eesmärkide täitmine: elupaik 7140 saab kaitstud vajalikul 6 ha suurusel pinnal, suureneb puudujäägina elupaiga 90D0* kaitstus 1,36 ha võrra ning elupaiga 9110* osas suureneb B-esinduslikkusega metsade kaitse ~ 3 ha võrra. Piiritlemisel kasutati olemasolevaid teid.

Kaitseala piir ühtib põhjas Saartjärvega (järv on kaitseala koosseisus). Põhjast lõuna poole kulgeb kaitseala piir mööda järve idakallast kuni katastriüksuse 87901:001:0170 piirini, kasutades selle katastri põhja- ja idapiiri, kuni see ristub sihiga. Mööda seda sihti kulgeb piir katastriüksuse 87901:001:0491 kontuurini ja kasutab selle lääneserva (läbib sh katastriüksuse põhjatippu) kuni katastriüksuse edelanurgas asuva rajani, kust mõtteline sirge kulgeb sihi otsani. Edasi on taas aluseks sihid: raja otsast kulgeb piir mööda sihti lõuna poole, seejärel pöörduv mööda ristuvat sihti itta ning mööda sihi mõttelist pikendust kuni katastriüksuse 87901:001:0833 idapiirini. Kaitseala piir järgib selle katastriüksuse piiri kuni elektriliinini. Paralleelselt elektriliiniga kulgeb piir lõuna poole mööda (elektriliini) kõlvikut, kuni katastriüksuse 87901:004:0620 põhjapiirini. Elektripaigaldise kaitsevöönd jääb kaitsealalt välja. Seejärel pöörduv kaitseala piir korraks läände, kuni katastriüksuse 87901:004:0010 piirini. Edasi järgib kaitsealal kagupiir katastriüksuste 87901:004:0010 ja 87901:004:1158 piire kuni ristumiseni 18110 Rosma–Tüke–Leevi teega. Nüüd läheb piir mööda teid ja nendevahelisi mõttelisi sirgeid katastriüksuse 87901:004:0870 põhjapiirini. Seda mööda läheb piir läände, kuni sama kinnistut läbiva teeni. Edasi jääb piiriks tee kuni kohtub eraomandiga 87901:004:1089, mis joonistub kaitsealast välja nii, et põhjaosas järgib teerada ning lääne ja lõuna osas katastripiiri. Seejärel kulgeb piir taas mööda väikest metsateed kuni Võru maakonnas asuva 38901:001:0441 katastrini. Piir kulgeb mööda nimetatud katastri piiri katastriüksuse 87901:004:1071 piirini. Seejärel läheb kaitseala piir läbi Suursoo mööda viimati nimetatud katastrit ning siis on aluseks katastriüksuse 87901:004:1070 piir, kuni elektriliinini. Sealtpöörduv piir mööda kõlvikut lõunasse, kuni katastriüksuse 87901:001:0312 piirini. Siin

joonistuvad kaitsealast välja kolm eraomandid: 87901:001:0312, 87901:001:0313 ja 87901:004:0641. Nende välispiirid on ühtlasi kaitseala piiriks, kuni jõuab ringiga tagasi katastriüksuse 87901:004:1070 tee ja elektriliinini. Nimetatud teed mööda läheb piir katastriüksuse 87901:004:1070 välispiirini ning siis seda mööda Rosma–Tiike–Leevi teeni. Peale tee ületust läheb piir mööda katastriüksuste 87901:004:0010 ja 87901:001:0833 lääne piire, kuni Mustjärveni läänekaldani, mis jääb välispiiriks, kuni selle põhjatipuni. Sealt edasi läheb piir mööda katastriüksuste 87901:001:0833 ja 87901:001:0844 läänepiire kuni Timo ojani, mis jääb kaitseala koosseisu ja seda mööda põhja suunas Saarjärveni välja. Kaitsealalt välja jäävatel eramaadel kaitseväärtusi ei ole.

Kaitseala maa- ja veeala jagunevad vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele Kuulmajärve sihtkaitsevööndisse ja Kuulmajärve piiranguvööndisse. Sihtkaitsevööndi osakaal suureneb vastavalt väärtuslike metsaelupaikade (sh laanemetsade ehk metsavajakute) tsonerimisele sihtkaitsevööndisse, et need saaksid areneda loodusliku protsessina. Sihtkaitsevööndi pindala suureneb 557,2 ha võrra ja seetõttu väheneb piiranguvöönd 545,6 ha võrra. Vööndite piiritlemisel on kasutatud teid, metsasihte, kõlvikupiire mõõdistatud maaüksuste piire ja mõttelisi sirgeid. Vööndite vahelised teed ja sihid jäävad piiranguvööndisse. Piiranguvööndi põhjapoolsema tüki piir jookseb põhjast lõunasse mööda teed, seejärel suundub idasse mööda mõttelist sirget, mis ühendab sihti ja teed. Piir kulgeb edasi mööda idasse suunduvat sihti, ning selle mõttelist pikendust ning edasi mööda sihti, mis suundub põhja kuni mõttelise sirgeni, mis kulgeb ida suunas kaitseala välispiirini. Keskmise piiranguvööndi idapiiri joonistamiseks pole head alust. See kulgeb põhjast lõunasse nii, et alguses läheb Sälgsilla kraavi juurest mööda kõlvikut Natura elupaiga 9010* piirini ning seda mööda kulgeb lõunapiiriks oleva sihini. Keskmise piiranguvööndi tüki piiritlemiseks kasutatud mõtteliste sirgete käänupunktid on järgmised: 57,97662655 ja 27,16246299; 57,97743692 ja 27,16592409; 57,97544411 ja 27,16601536; 57,97545215 ja 27,16680365; 57,97444970 ja 27,16586203; 57,97426551 ja 27,16591005; 57,97421693 ja 27,16577133; 57,97390270 ja 27,16584420; 57,97363566 ja 27,16581486; 57,97328981 ja 27,16608090; 57,97263318 ja 27,16640050; 57,97253108 ja 27,16655661; 57,97245184 ja 27,16686874. Lõunapoolseima piiranguvööndi tüki piiritlemiseks on kasutatud katastripiire.

2.6. Kaitsekord

2.6.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (eksperdid Marje Talvis OÜ-st Metsaruum – metsaelupaikade inventuur, Tarmo Evestus Keskkonnametist, ELF soode inventuur, keskkonnaregistri andmed, riikliku keskkonnaseire tulemused).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate liikide ja looduslike elupaikade hea seisundi ning on proportsionaalne muude huvide suhtes.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu

eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: looduskaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kuulmajärve maastikukaitsealal on potentsiaalne ettevõtlushuvi eelkõige metsa majandamine ja maavarade kaevandamine. Ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte sihtkaitsevööndisse ja ühte piiranguvööndisse. Kaitsealal kehtivad looduskaitsealades sätestatud piirangud määruses ettenähtud erisustega.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita roo ja adru varumist, adru kaitsealal ei leidu ning roogu leidub väga väikestel aladel ja selle varumise reguleerimine ei ole vajalik. Samuti ei reguleerita kaitse-eeskirjaga lautri püstitamist või laiendamist, kuna lauter on merre ulatuvate kiviridadega ääristatud paatide randumiskoht, mida on võimalik rajada ainult mereranda. Kaitsealal ei ole poollooduslikke kooslusi, mis oleksid looduskaitsealalt olulised ja vajaksid hooldamist, seetõttu ei käsitleta kaitse-eeskirjas nendega seotud tegevust.

2.6.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kaitseala põhiline osa, metsa- ja sookooslused, pakuvad huvi loodusandide korjajatele. Kaitseala järved pakuvad suplemise ja looduse nautimise võimalust. Selline tegevus ei ohusta kaitse-eesmärgiks seatud loodusväärtuste säilimist.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük. Kalapüügi lubamine ei ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist. Jahipidamisega ei kaasne metsa- ja sooelupaigatüüpide soodsat seisundit kahjustavaid tegevusi. Kanakulli pesapaik asub kaitsealast väljaspool ning seetõttu pole otstarbekas tegevust keelata või seada ajalist piirangut.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Kuulma järve kaldal on RMK lõkkekoht, rohkem külastuskorralduslikke rajatisi kaitsealal ei asu. Kõne all on olnud telkimiskoha rajamine

lõkkekoha juurde. Külastajateks on matkajad, ümbruskonna elanikud, samuti kohalikud marjulised-seenelised. Kaitse-eeskirjaga jäetakse võimalus puhkekohtade ettevalmistamiseks, sest mõistlikus mahus ja suunatud külastamine ei sea ohtu kaitseväärtuste säilimist. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud. Muul juhul on telkimiseks ja lõkke tegemiseks vajalik kaitseala valitseja nõusolek. See nõue on vajalik loodusväärtuste kaitseks. Nõusolekut andes saab kaitseala valitseja suunata lõkke tegemise ja telkimise kohta, kus see ei kahjusta loodusväärtusi, näiteks kaitsealuseid liike või tallamisõrna pinnast.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine, mis ei vaja kaitseala valitseja nõusolekut. Selle piiri ületamisel tuleb rahvaürituse korraldamiseks taotleda kaitseala valitseja nõusolekut, et oleks võimalik suunata külastust selliselt, et kaitse-eesmärgid ei satuks ohtu.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Muudel juhtudel on sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel ning piiranguvööndis metsamajandustöödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti. Kaitseala vetel on lubatud sõita mootorita ujuvvahendiga. Sel moel liiklemine ei mõjutata veekogu seisundit kui ka seal pesitsevate ja toituvate liikide elutingimusi.

2.6.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning lisaõõta jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides

nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste seadmine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse majandustegevuse kahjustavat mõju kaitstavatel aladel.

2.6.4. Sihtkaitsevöönd

2.6.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on Kuulmajärve sihtkaitsevöönd, mille kaitse-eesmärk on kaitsta, säilitada ja taastada kaitsealale iseloomulikke looduslikke kooslusi, elustiku mitmekesisust, kaitsealuseid ja ohustatud liike ning nende elupaiku. Kogu vöönd hõlmab mitmekesisid ning mosaiikselt paiknevaid vanu loodusmetsi (9010*), siirdesoo- ja rabametsi (91D0*) ning soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080), samuti eri arengustaadiumis laanemetsi, mille kaitse eesmärki (tagada nende metsade areng loodusliku protsessina) on võimalik saavutada sihtkaitsevööndi režiimi rakendades. Sihtkaitsevööndis kaitstakse järgmisi liike: väikekonnakotkas, kanakull, laanerähn, hiireviu, väike-kärbsenäpp, laanepüü, musträhn ja lamedalehine jõgitakjas. Kaitse-eesmärgiks olevatele linnuliikidele on suurimaks ohuteguriks metsa majandamine, lageraied, puuliikide osakaalu muutumine, kuivendamine ja surnud puidu väljaviimine. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab neid tegevusi reguleerida, mis on oluline kaitstavate liikide soodsa seisundi säilitamiseks. Sihtkaitsevööndisse jäävad ka kaitstavad järvekooslused, mille ohutegurid on seotud eeskätt puhketegevusega, mis põhjustab veekogude eutrofeerumist. Mõju võib avaldada ka järvede ja/või ümbritsevate märgalade veetaseme muutused, mis muudaksid järvedesse voolavate huumusainete koguseid.

2.6.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Samuti koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Sellega jäetakse kaitseala valitsejale võimalus lubada tegevusi, mis on vajalikud eesmärkide täitmiseks. Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus peab tuginema liigi tegevuskavale või eksperdi soovitudele. Koosluste kujundamine tähendab üldjuhul metsakoosluse kujundamist, et aidata kaasa looduslikkuse taastumisele, olemasolevate kasvukohatüüpide seisundi paranemisele, kasvukohatüübile omase loodusliku puistu struktuuri saavutamisele ja mitmekesisuse suurenemisele (sealhulgas liigilisele mitmekesisusele). Koosluse looduslikumaks kujundamiseks võib kaitseala valitseja lubada kujundusraiet, et suurendada puistute liigilist ja vanuselise mitmekesisust, seda eelkõige metsavajakute kasvualal.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja loodusliku veerežiimi taastamine. Kaitseala kraavitus on seotud kaitsealast väljapoole jääva kraavitusega. Kuna hoiutööd võivad osutada vajalikuks, et tagada olemasolevate, ka väljapoole kaitseala jäävate maaparandussüsteemide funktsioneerimine, siis on jäetud võimalus kaalutusotsuse tegemiseks, et välistada kaitstavate koosluste seisundi halvenemist. Kaalutusotsuse tegemisel tuleb arvestada, et kraavid mõjutavad koosluste looduslikku arengut: kasvukohatüüpides teiseks teiseks taimkate (sealhulgas puistud) ja turvaspinnas võib laguneda

(kõdusoostumine). Loodusliku veerežiimi taastamiseks tehakse töid kaitsekorralduskava alusel, seni pole vajadust taastamistöodeks tuvastatud.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Kaitsealal leidub mitu ehitist: puhkeotstarbeks rajatud lõkkekoht, teed, rajad ja elektrivõrgu rajatised. Ehitiste ja rajatiste korrashoid on oluline kaitse-eesmärgist lähtuvalt või kohalikku eluolu silmas pidades.

2.6.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala metsakoosluste loodusliku ilme taastamiseks on vajalik puu- ja põõsarinde kujundamine. Metsakoosluste kujundamine võib vajalikuks osutuda puhtpuistutes, ühevanuselistes ja homogeensetes kooslustes, kuna inimese kaasbita ei pruugi alade looduslikkus taastuda või taastub väga aeglaselt. Koosluse kujundamise abil saab kaasa aidata metsa bioloogilise mitmekesisuse suurenemisele. Bioloogiliselt mitmekesisem mets pakub rohkem elupaiku eri liikidele ja aitab paremini kaasa kaitsealuste liikide levimisele.

2.6.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kooskõlas kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tehnovõrgu rajatiste või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndi peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Kaitsealal on keelatud, arvestades käesolevas määruses sätestatud erisustega, ka loodusvarade kasutamine. Kaitsealal asuvaid loodusvarasid ei arvestata tarbimisvaruna. Loodusvarade kasutamine (välja arvatud marjade, seente ja muude metsa kõrvasaaduste korjamine, jahipidamine ning kalapüük) on keelatud, sest nende kasutamine kahjustab kaitseala kaitse-eesmärki.

Uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsaelupaikade kahjustamist. Kaitseala välispiirist on juba varem välja joonistatud elamumaad ja alale jääb vaid loodusmaastik. Ainuke hoone on 1927. aastal ehitatud saun, mis asub Kuulma järve läänekaldal ja mis jääb Kuulmajärve sihtkaitsevööndisse. Ühtlasi asub see kalda ehituskeeluvööndis. Õueala koos elamu ja kinnistu teiste hoonetega jäävad kaitsealalt välja. Kaitseala piir ühtib sellel kinnistul Kuulma järve kõrvalt kulgeva teega. Saun jääb tee ja järve vahele ning on seepärast kaitseala koosseisus, kuid õueala jääb teest teisele poole ja nii ka kaitsealalt välja. Ilmselt on antud kaitseala puhul kõige suurem huvi ehitamiseks Saarljärve ja Kuulma järve kallastel, arvestades nende järvede ja ümbritsevate männimetsade puhkeväärtust. Ehitamise ja teiste kalda kasutamise eesmärkide juures tuleb neil aladel arvestada kalda piiranguvööndi, kalda ehituskeeluvööndi ja veekaitsevööndi kitsendusi. Kuna kaitseala on

valdavalt metsane (75%), millele lisanduvad metsastunud sood (23%), siis on tähtis vältida ehitustegevust, mis põhjustab kaitsealuste liikide ja Natura elupaikade vähenemist ja nende pöördumatut killustatust. Kui näiteks raietegevuse tõttu ala metsasus taastub, siis ehitustegevuse lubamine kahjustaks loodust püsivalt. Samuti on eesmärk, et metsamaa osakaal ei väheneks. Nendest aspektidest lähtuvalt on ehitamine suhteliselt rangelt reguleeritud. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tehnovõrgu rajatiste või tootmisotstarbete ehitise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Kuulma järve põhjakaldal asub RMK puhkekoht, kus on pikemat aega avaldatud soovi telkimiseks. Seega on siin eelkõige silmas peetud võimalikku vajadust rajada puhkerajatiste juurde telkimisala, puukuuri vms ehitist. Tehnovõrgu rajatiste püstitamine on väikese mõjuga ning ei ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist.

Rajatisi, milleks on suunaviidad, infotahvlid jms, võib lubada ka metsamaale püstitada, sest nende mõju kaitseväärtustele puudub või on väike. Rajatise paigaldamine on vaja kaitseala valitsejaga kooskõlastada, et leida sellele sobiv asukoht, kus mõju väärtustele oleks minimaalne.

2.6.5. Piiranguvöönd

2.6.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Kuulmajärve piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja metsase maastikuilme säilitamine. Piiranguvööndi ülesanne on olla puhervööndiks kaitsealuste liikide pesapaikade ja majandusmetsade vahel, vähendada väljastpoolt tulevaid häiringuid ja säilitada alal metsakooslused. Piiranguvööndisse jäävad majandatud metsad, valdavalt männikud keskmise vanusega 76 aastat, kuusikud keskmise vanusega 60 aastat ja kaasikud keskmise vanusega 57 aastat.

2.6.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud aegjärgne ja häilraie langi pindalaga kuni 2 ha ning lageraie hall-lepikutes langi pindalaga kuni 0,5 ha. Uuendusraiate korral peab puistu kaalutud keskmine vanus männienamusega puistutes olema suurem kui 100 aastat, kuuseenamusega puistutes suurem kui 90 aastat, kaseenamusega puistutes suurem kui 70 aastat ja haavaenamusega puistutes suurem kui 70 aastat. Piiranguvööndis on kogu ulatuses tegemist metsamaaga. Vanade metsade kaitse põhiprobleem on, et raieküpsed metsad pole saavutanud bioloogilist küpsust ehk omandanud looduskaitiseliselt kõrget väärtust, mille eelduseks on bioloogiliselt vanade puude (> 85 aasta) olemasolu ja piisav hulk surnud/lamapuitu. Vana metsa osakaalu säilitamiseks piiranguvööndis on vajalik eelkõige uuendusraiatele raieliigi, vanuselise ja pindalalise piirangu seadmine. Raiete planeerimisel on oluline järgida, et piiranguvöönd kui puhervöönd täidaks oma eesmärgi. Piiranguvööndi lisaeesmärk on ennekõike tagada kaitseala metsade kompaktsus ja sihtkaitsevööndina kaitse all olevate metsade vaheline sidusus. See on vajalik selleks, et põlismetsaliikidel oleks võimalik vajaduse korral ümber kolida uutele sobivatele aladele, kui näiteks looduslike protsesside tõttu muutub praegune elupaik ebasoodsaks või on nad liikide konkurentsi tõttu sunnitud otsima endale uue elupaiga. Selleks et vältida liikide populatsioonide isolatsiooni, on vaja ka piiranguvööndis ajutiselt säilitada põlismetsaliikidele sobivaid elupaiku, mis peaksid paiknema ruumiliselt nii, et need oleksid

liikide levimisvõimekust arvesse võttes kättesaadavad ehk ei jääks üksteisest liiga kaugele ja oleks piisavalt suured. Selleks reguleeritakse raievõtteid ning seatakse raielangi suurusele ja vanusele piirangud.

Hall-lepikud on metsa suktsessiooni ja loodusliku mitmekesisuse jaoks olulised puistud, kuid arvestades eelkõige hall-lepikute kiiret levikut ja väikest survet nende majandamiseks, siis ei seata nende majandamiseks rangeid piiranguid. Kaitseala piiranguvööndis on 1,3 ha hall-lepikud ning need ei ole suure looduskaitse väärtusega, seepärast on nende lageraie lubatud.

Kaalutud keskmist vanust arvutatakse metsa majandamise eeskirja § 3 järgi ning see koosneb puistuelemendi koosseisukordajast protsentides ja puistuelemendi vanusest. Kaalutud keskmise vanuse kasutamine tuleneb metsaseaduse § 29 lõike 4 punkti 1 ja § 30 lõikest 5, mille järgi peab puistu lageraie või turberaie lubamisel arvestama puistu koosseisu esimese rinde kaalutud keskmist vanust senise enamuspüüliigi küpsusvanuse asemel.

Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raiel, välja arvatud hall-lepikud, hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabu, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Need tingimused on vajalikud, et tagada raiutavas puistus elustiku mitmekesisuse seisukohast oluliste elementide säilimine, mis toetab nii konkreetset puistus kui ka piiranguvööndis ja kaitsealal tervikuna mitmekesist elustikku.

2.6.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, ning uute ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine .

Need piirangud tulenevad otseselt LKS § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele. Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Maavara kaevandamine kogu kaitsealal keelatakse. Nüüdseks on kaitsealal kunagine liivakarjäär suletud ning ala on korrastatud ja taasmetsastatud. Kaevandamine kahjustab otseselt kaitseala kaitse-eesmärke, selle käigus võivad killustuda või hävida kaitsealuste liikide elupaigad ja kaitstavad metsaelupaigad. Kaevandamine kahjustaks ka kaitseala pinnavormide säilimist.

Keelatud on looduslike veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Nende tegevuste lubamine võib mõjutada ebasoodsalt looduslike koosluste veerežiimi. Looduslikus seisundis Timo oja mitmekesistab maastikku ja elupaigavalikut.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, et piirnevad loodusväärtused säiliks soodsas seisundis. Kaitseala piiranguvööndis on raietest ja kuivendusest mõjutatud metsaalasid, kuhu juba on rajatud kuivendussüsteemid. Uute maaparandussüsteemide järgi ei ole vajadust. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa

tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Maaparandussüsteemide hoiutööd, sh eesvoolude hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kui voolutakistusena eemaldatakse üksikut eset, nagu langenud puud, suuremat kivi või prügi, ei ole vaja kaitseala valitseja nõusolekut, kuid arvestama peab võimaliku viibimispiirangut. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ja seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist.

Keelatud on uute ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine. Piiranguvööndi näol on tegu tervenisti metsamaastikuga, kus ehitiste püstitamise keeluga tagatakse loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimine. Kui näiteks pärast raietegevust ala metsasus taastub, siis ehitustegevuse lubamine kahjustaks loodust püsivalt. Samuti on eesmärk, et metsamaa osakaal piiranguvööndis ei väheneks.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine mõjutab looduslikke ökosüsteeme ja elustikku.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus ..... *Peatükki täiendatakse pärast määruse eelnõu avalikku väljapanekut.*

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud loodusdirektiiviga. Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktist 138 hõlmab kaitseala Kuulmajärve loodusala. Seetõttu tuleb Kuulmajärve looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Kuulmajärve loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 24. märtsi 2020. a rakendusotsusega (EL) 2020/494, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kolmeteistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2020) 1713 all, ELT L 111, 08.04.2020, lk 1–175).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Kuulmajärve loodusala piire, mis viiakse vastavusse Kuulmajärve looduskaitseala piiridega. Kuulmajärve loodusala piiride muutmisega lisandub osaliselt Natura 2000 võrgustiku alade hulka katastriüksus Ilumetsa metskond 52 tunnusega 87901:004:1157.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada Kuulmajärve looduskaitsealal leiduvate liikide ning järve-, metsa- ja sookoosluste kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Kuulmajärve looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 11 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. 8,6 ha osas, mis ei asunud varem kaitsealal, kuid arvatakse sihtkaitsevööndisse, edaspidi maamaksu ei maksta. Umbes 549 ha-l, mis arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse, kehtib 50% maamaksusoodustus. Kokku laekub maamaksu Räpina vallale vähem ligikaudu 1320 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kuna sihtkaitsevööndis eraomandis olevaid maid ei asu, ei teki riigieelarvesse maa riigile omandamise kulud.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Eramaa metsad jäävad kõik nagu varemgi piiranguvööndisse ja seega ei kaasne riigile lisakulud. Toetuse määr on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta kuni 60 eurot aastas.

Kuulmajärve looduskaitseala kaitsekorra uuendamise arvatakse sihtkaitsevööndisse 8,6 ha varem kaitse alt väljas olnud ja 549 ha varem piiranguvööndis olnud riigimetsa maad. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 156 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 6000 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsedel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.